

Театр Зафрана в Рівному

До 90-річчя театральної справи в нашому краї

Театральне життя Рівненщини має своєрідну історичну долю. Важким і тернистим був шлях театральних митців. Надзвичайно тяжкі соціальні умови, жорстокі національні утиски затримували розвиток театральної справи.

Згадка про перший театр на Рівненщині датується 1780 роком (у місті Дубні), котрий очолив Войцех Богуславський - основоположник польського театру у Варшаві.

Починаючи з кінця вісімнадцятого і протягом усього дев'ятнадцятого століття на Рівненщині з'являлися мандрівні трупи переважно з Польщі та Росії. Усі вони приїздили в наш край з виставами, які мали на меті не виховне значення, а лише матеріальне зацікавлення. Але аматорське театральне мистецтво розвивалось. Так, у 1900 році в селі Вільгорові (тепер Гошанський район) під орудою В.Борткевича був створений драматичний гурток, котрий поставив виставу за п'єсою І.Котляревського "Наталка-Полтавка". Цей перший спектакль грали на обійсті Борткевича. Згодом, коли колектив у своєму репертуарі мав понад п'ять вистав, вони орендували приміщення в сусідньому селі Краєві.

У 1900 році в Корці вчи-

телька Марія Костянтинівна Ненадкевич очолила Товариство аматорів літератури і театрального мистецтва. Вона створила український аматорський театр. Режисером його став М.Іванов - колишній студент Петербурзької Академії мистецтв. Репертуар складався з п'єс І.Котляревського, Т.Шевченка, М.Кропивницького, С.Бораківського, М.Гоголя, Л.Андрєєва, О.Островського, А.Чехова. Театр працював на громадських засадах.

Приблизно в цей же час було створено театральний колектив у місті Острозі під орудою П.Заєнчковського, котрий ставив п'єси лише українських класиків. Цей театр існував аж до 1939 року і став підґрунтям для організації пересувного театру в Дубні 2 серпня 1945 року. У 1959 році його розформували.

Остріг взагалі був центром культури й мистецтва на Волині. Є свідчення про те, що в місті діяли театральні

видовища у формі містерій та релігійних драм за часів князів Острозьких. Про це стверджує І.Франко у праці "Русько-український театр".

Аматорські театральні колективи були в Здолбуніві, Костополі, Клевані, Степані, Сарнах.

У Рівному було засновано перше літературно-мистецьке товариство і на початку 1908 році М.Зафран закінчив будівництво приватного театрального приміщення на вулиці Гоголя (тепер вулиця С.Петлюри), на фундаменті якого споруджено Народний дім. П.Левицький очолив спілку театральних діячів.

На гастролі до Рівного почали приїжджати оперні трупи Г.Шумського, Я.Медведева, єврейські та російські театри. У цьому театрі виступали українські трупи під орудою О.Суслова з відомою актрисою З.Зарницькою. Приїздив театр мініатюр під керівництвом А.Кузьменка, репертуар якого складався з п'єс С.Васильченка, С.Рутковського, П.Гребінки, М.Старицького, І.Овчинникова.

Колишній актор Рівненського музично-драматичного театру О.Муров згадував, що до Рівного приїздили відомі актори з Росії О.Орле-

нев, театр братів Роберта та Рафаїла Адельгеймів, Віра Комісаржевська та Мамонт Дальський.

Серед багатьох театральних колективів та окремих акторів, які приїздили до Рівного, варто згадати і театр "Відродження", котрий базувався у Луцьку, під керівництвом М.Айдарова, й театр пані Бойко, в якому працювала відома артистка Л.Кривицька. Ці два театри були чи не постійними гастролерами на Рівненщині.

Восени 1920 року Рівненщина опинилася під владою Польщі. Рівне стало повітовим містом з центром у Луцьку. Незважаючи на утиски й переслідування української культури, на Рівненщині йшла боротьба за рідний театр. Значний внесок у розвиток театрального мистецтва зробили діячі товариства "Просвіта", українська гімназія. Влаштували благодійні вечори, перегляди спектаклів, організовували аматорські театральні гуртки. Всі театральні вистави та масові заходи проходили під суворого цензурою.

І все ж польські осадники не в змозі були підпорядкувати українські та російські театри своїм політичним інтересам.

У 1925 році було організовано і споруджено літній театр залізничників у невеличкому сквері (біля залізничного вокзалу) під керівництвом О.Боярова. Перша вистава в ньому була за п'єсою Лисенка-Кониш "Каторжник". Потім були вистави за п'єсами Г.Квітки-Основ'яненка, О.Островського, водевілі А.Чехова та інші. У 1926 році театр підпалили невідомі, й він згорів. Частина акторів змушена була перейти до російської антрепризи В.Гриневського та А.Горянова, інші - до З.Кельчевської.

До 1939 року в Рівне приїздили гастролуючі театри зі Львова М.Грея, польський актор Ян Кіпура, театр Є.Шубінова, оперетка Андрєєва-Трельського. Варто згадати ще й про так званий театр Миколи Певного, котрий базувався в Луцьку. М.Певний - учень МХАТу та

Миколи Садовського (Тобілевича). До Рівного трупа М.Певного приїжджала на гастролі двічі-тричі на рік з репертуаром творів винятково української класики. У театрі Зафрана виступали рідко, бо місцева влада намагалась використовувати зал для глядачів для своїх потреб і виступів польських заїжджих акторів.

Переслідування, заборони, цензура, злиденне життя позначилося на організації та формуванні театральної справи на Рівненщині, 90-річчя якої цього року відзначає наша громадськість, і 60-річчя з дня організації професійного стаціонарного обласного Рівненського музично-драматичного театру.

Ігор ЖИЛІНСЬКИЙ,
старший викладач
Рівненського
державного
гуманітарного
університету